

ส่วนที่ ๓

เอกสารเกี่ยวกับการชำระและการพิมพ์พระไตรปิฎก ในรัชกาลที่ ๗

รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

(ฉบับสยามรัฐ)

จากราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๒๗

กรุงเทพฯ ฯ

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

ขอเดชะฝ่าล่องธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชมติกราบทูล กราบบังคมทูลรายงานการสร้างพระไตรปิฎก เป็นอนุสาวรีย์เชิดชูพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าจัดสนองพระเดชพระคุณนั้น ดังต่อไปนี้

๑. เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘ ข้าพระพุทธเจ้าได้ออกไปแจ้งความประกาศกระแสพระบรมราชโองการทูลเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ ชักชวนบรรดาข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรม ตลอดจนประชาชนราษฎร ให้บริจาคทรัพย์โดยเสด็จในพระราชกุศลสร้างพระไตรปิฎกตามความศรัทธา และเพื่อช่วยเหลือในการอันนี้ ฝ่ายทางอาณาจักร เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้สั่งสมุหเทศาภิบาลผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ให้ช่วยจัดการป่าวประกาศ ฝ่ายทางพุทธจักร สมเด็จพระสังฆราชเจ้า มีรับสั่งให้เจ้าคณะตลอดจนพระครูเจ้าอาวาส บอกรุณนุญทั่วไป

๒. ในการรับเงิน เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้จัดเจ้าพนักงานและสถานที่รับเงิน ให้เป็นการสะดวกแก่ผู้บริจาคทรัพย์ คือ ในเขตต์มณฑลกรุงเทพฯ ฯ จัดเจ้าพนักงานรับเงินที่กรมพระคลังมหาสมบัติ ในมณฑลต่าง ๆ จัดรับเงินตามที่ว่ากรมพระคลังจังหวัด

อนึ่ง ในโอกาสที่ประกาศสถานที่รับเงินนั้น ได้ดำเนินกระแสพระบรมราชโองการ ซึ่งโปรดเกล้าฯ จักพระราชทานฉบับพระไตรปิฎกแก่ผู้บริจจาคทรัพย์เป็นจำนวนเงิน ๔๕๐ บาทนั้น ให้ทราบทั่วกันด้วย

๓. การชำระพระไตรปิฎกสำหรับที่จะพิมพ์ครั้งนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงรับเป็นประธานในการชำระ และพระราชอาณัติอีก ๘ รูป ได้แบ่งกันรับหน้าที่ชำระ ดังมีนามต่อไปนี้

๑. พระญาณวราภรณ์ (สุจิตต) วัดบวรนิเวศวิหาร
๒. พระสาสนโสภณ (ญาณวร) วัดเทพศิรินทราวาส
๓. พระธรรมปาโมกข์ (จัตตลล) วัดมกุฏกษัตริยาราม
๔. พระธรรมดิลก (สุนนาค) วัดอรุณราชวราราม
๕. พระธรรมโกศาจารย์ (อุตตม) วัดราชาธิวาส
๖. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (เขมจารี) วัดมหาธาตุ
๗. พระธรรมปิฎก (ติสสทัตต) วัดพระเชตุพน
๘. พระเทพมุนี (กิตติโสภณ) วัดเบญจมบพิตร

๔. ต้นฉบับพระไตรปิฎกสำหรับที่จะพิมพ์นั้น ใช้ฉบับพิมพ์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๓๖ นั้นเป็นพื้น มีการแก้ไข คือ เปลี่ยนใช้ พินทุ แทนวิญญการ และยามักการ จัดวางระยะวรรคตอนหนังสือใหม่ และใช้เครื่องหมายประกอบให้เป็นอย่างเดียว ตามแบบที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประธานไว้ในกรพิมพ์อรรถกถาพระไตรปิฎก ส่วนคัมภีร์ที่ขาดไปในฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๓๖ ใช้ฉบับลานของหลวงเป็นต้นฉบับ และชำระโดยวิธีเดียวกัน แก่คำผิดแต่จำเพาะที่ปรากฏว่าคัดลอกผิด กำหนดการให้ได้พิมพ์แล้วเสร็จในพระพุทธศักราช ๒๔๗๐

อนึ่ง เพราะเหตุที่ได้ทรงเป็นประมุขบริจจาคพระราชทรัพย์ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับนี้ และโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ทวยราษฎร์ชาวสยาม ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส บริจจาคทรัพย์โดยเสด็จในพระราชกุศลนั้น ที่ประชุมชำระพระไตรปิฎก จึงขนานนามพระไตรปิฎกนี้ว่า “สยามภฏสส เตปิฎก” “พระไตรปิฎกสยามรัฐ”

๕. การชำระต้นฉบับ ได้เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ และการพิมพ์ ก็ได้เริ่มพิมพ์ต่อกันไปแต่เวลาที่ผู้ชำระส่งต้นฉบับแก่เจ้าหน้าที่ผู้จัดส่งโรงพิมพ์

ฉบับพระไตรปิฎกที่กำหนดว่าจะมีจำนวน ๔๕ เล่มนั้น เพียงวันที่ ๓๑ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้พิมพ์แล้วเสร็จบริบูรณ์ ๒๕ เล่ม (เล่มละ ๑๕๐๐ ฉบับ รวม ๒๒๕๐๐ ฉบับ)^๑ ที่พิมพ์เสร็จยังแต่จะบวกรูปทานุกรม และเข้าเล่ม ๕ เล่ม ที่ส่งโรงพิมพ์แล้ว ๑๔ เล่ม ที่ยังชำระอยู่ ๑ เล่ม

๖. การกำหนดจำนวนเล่ม จำนวนจบ และจำนวนเงินสำหรับใช้จ่ายในการสร้างพระไตรปิฎกสยามรัฐ เดิมกำหนดไว้ว่า จำนวนหนังสือที่จะพิมพ์จบหนึ่งเป็นหนังสือ ๔๒ เล่ม และพิมพ์ ๑๐๐๐ จบ ประมาณค่าพิมพ์เงิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท ครั้นเมื่อสำรวจต้นฉบับ ปรากฏว่าพระไตรปิฎก ฉบับ พ.ศ. ๒๔๓๖ นั้น ยังขาดตกอยู่หลายคัมภีร์ คือในพระสุตตันตปิฎก ยังขาดวิมานวัตถุ เปตวัตถุ เถรคาถา เถรีคาถา อปทาน พุทธวีส จரியปิฎก กับทั้งในฉบับที่รวบรวมจะพิมพ์ครั้งใหม่นี้ จักเพิ่มคัมภีร์ขาดกเข้าอีกคัมภีร์หนึ่งให้บริบูรณ์ตามที่นิยมกัน และในพระอภิธรรมปิฎก คัมภีร์ปฏิฐาน ก็บกพร่องอยู่หลายตอน จักต้องพิมพ์เพิ่มขึ้นให้บริบูรณ์ จึงเป็นการจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนเล่มขึ้นอีก ส่วนจำนวนฉบับนั้น ได้มีผู้เลื่อมใสบริจาคทรัพย์ขอรับพระไตรปิฎกรายละ ๔๕๐ บาท มากมาย ทำให้จำนวนที่ได้กำหนดไว้ว่าจะพิมพ์ ๑๐๐๐ ฉบับนั้น ไม่พอที่จะพระราชทาน จักต้องเพิ่มจำนวนฉบับขึ้นอีก ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้รับใส่เกล้า ๆ กำหนดใหม่ คือ จำนวนหนังสือที่พิมพ์จบหนึ่งให้เป็นหนังสือ ๔๕ เล่ม จำนวนฉบับให้เป็น ๑๕๐๐ ฉบับ กำหนดเงินค่าใช้จ่ายรวมค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือที่จักพระราชทานไป ณ ที่ต่าง ๆ ด้วยทั้งสิ้นเป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๗. จำนวนพระไตรปิฎกสยามรัฐที่พิมพ์ ๑๕๐๐ ฉบับนี้ ได้กำหนดว่า เป็นจำนวนที่จะได้พระราชทานไปแก่บุคคลผู้ศึกษา และสถานที่ศึกษาพระบาลี ในพระราชอาณาจักร และในนานาประเทศ ประมาณตามจำนวนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เคยพระราชทาน

^๑ สงสัยว่าจะเป็น ๓๗,๕๐๐ ฉบับ แต่ได้คงตัวเลขไว้ตามฉบับเดิม

หนังสืออรรถกถา ที่ทรงสร้างขึ้นในงานพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวง คือ พระราชทาน^๑ ในพระราชอาณาจักร ๒๐๐ จบ ในนานาประเทศ ๔๐๐ จบ รวม ๖๐๐ จบ กับในคราวนี้จักพระราชทานแก่ผู้บริจาคทรัพย์ ๔๕๐ บาทต่อ ๑ จบอีก เป็นหนังสือประมาณ ๘๐๐ จบ จึงรวมจำนวนที่จะพระราชทานทั้งสิ้นประมาณ ๑๔๐๐ จบ

๘. สถานที่รับเงินสร้างพระไตรปิฎก ได้เริ่มเปิดรับเงินแต่วันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ และได้รับไว้แล้วเพียงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ รวมเงิน ๕๖๗,๘๐๘ บาท

๙. การจ่ายเงินสร้างพระไตรปิฎกที่ได้รับไว้แล้วนี้ แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ (๑) จ่ายขาดในการที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานถวายพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๙,๗๓๖ บาท (๒) ประมาณจะจ่ายในการสร้างรักษา และจัดส่งฉบับพระไตรปิฎก ๒๐๓,๘๖๔ บาท (๓) ประมาณจะจ่ายในการฉลองพระไตรปิฎก ๑๐,๔๐๐ บาท จึงรวมเงินทั้ง ๓ ประเภทเป็น ๒๒๐,๐๐๐ บาท

(๑) เงินจ่ายในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานถวายพระบรมศพนั้น มีกรณีเหตุพึงจ่ายดังนี้ ตามประเพณีที่ได้มีมาในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงและสมเด็จพระพันปีหลวงนั้น พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรมต่างได้เรียรายเงินแยกย้ายกันบำเพ็ญกุศลถวายในงานพระบรมศพเป็นเงินมากมาย ซึ่งน่าจะยอมมาจัดเป็นถาวรวัตถุที่ระลึกถึงพระเดชพระคุณให้ดังงามได้ ในงานพระบรมศพครั้งนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกประเพณีที่แยกย้ายกันบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพนั้นเสีย และให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริจาคทรัพย์โดยเสด็จในพระราชกุศลสร้างพระไตรปิฎก แต่เพื่อมิให้ขาดการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานสนองพระเดชพระคุณตามประเพณีเดิมนั้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมกันทำการบำเพ็ญกุศลตามหมู่ตามเหล่า และให้ใช้จ่ายเงินจากกองทุนสร้างพระไตรปิฎก อันเป็นส่วนที่ได้เรียรายจากพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการนั้นได้

^๑ ภายหลังได้แก้ไขเพิ่มเติม คือพระราชทานในนานาประเทศ ๔๕๐ จบ เหลืออีก ๘๕๐ จบ พระราชทานแก่ผู้บริจาคทรัพย์ขอรับพระไตรปิฎก

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับใส่เกล้า ๆ จัดการจ่ายเงินส่วนของพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการไปดังนี้ ในการบำเพ็ญพระกุศลของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ฝ่ายละ ๑,๓๖๘ บาท เงิน ๒,๗๓๖ บาท ในการบำเพ็ญกุศลของเสนามาตย์ราชเสวก เหล่าละ ๑,๐๐๐ บาท เงิน ๓,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๕,๗๓๖ บาท

(๒) เงินที่ประมาณจะจ่ายในการสร้าง รักษา และส่งฉบับพระไตรปิฎกนั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. ค่าพิมพ์หนังสือ ๔๕ เล่ม เป็นหนังสือประมาณ ๓๒๐๐ ยก พิมพ์ ๑๕๐๐ จบ ค่าพิมพ์ยกละ ๓๕ บาท	เงิน	๑๐๘,๐๐๐.๐๐
ข. ค่ากระดาษสำหรับพิมพ์ประมาณ ๕๐๐๐ รีม ๆ ละ ๑๐ บาท	เงิน	๕๐,๐๐๐.๐๐
ค. ค่าพิมพ์พระบรมรูป และทำปกกระดาษอ่อนและแข็ง	เงิน	๓๐,๐๐๐.๐๐
ฉ. ค่าใช้จ่ายในการทำที่เก็บและรักษาพระไตรปิฎก กับค่าพิมพ์ใบเสร็จ	เงิน	๓,๘๖๔.๐๐
ง. ค่าจัดส่งพระไตรปิฎกไปพระราชทาน ณ ที่ต่าง ๆ	เงิน	๑๒,๐๐๐.๐๐
	รวม	๒๐๓,๘๖๔.๐๐

(๓) เงินที่ประมาณจะจ่ายในการฉลองพระไตรปิฎกนั้น มีรายละเอียดดังนี้

ก. ค่าเครื่องสักการบูชาพระไตรปิฎก ๙ รูป	เงิน	๗,๒๐๐.๐๐
ข. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการฉลอง	เงิน	๓,๒๐๐.๐๐
	รวม	๑๐,๔๐๐.๐๐

เงินรายที่ (๒) ที่ (๓) นี้ เป็นแต่รายประมาณ เมื่อได้จ่ายไปแล้วจริงเท่าไร เงินที่เหลือก็คงเหลืออยู่ในยอดใหญ่ที่กระทรวงการคลัง ๆ ได้รับไว้

๑๐. เงินรายรับทั้งหมด เมื่อได้หักเงินที่ประมาณว่าจะจ่าย ๒๒๐,๐๐๐ บาทนี้แล้ว คงมียอดเป็นเงินเหลือ ในวันที่ ๓๑ มกราคม อยู่ ๓๔๗,๘๐๘ บาท เพื่อประโยชน์ที่จะไม่ให้เงินจำนวนนี้กองอยู่เปล่า ข้าพระพุทธเจ้าได้ปรึกษากับเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และอธิบดีกรมบัญชีกลาง จัดซื้อใบกู่เงินต่างประเทศของรัฐบาลสยามปี ค.ศ. ๑๙๐๗ ซึ่งมีดอกเบี้ยยร้อยละ ๔ กิ่งต่อปีนั้นไว้ ๓๐๐ ใบ โดยราคา ๙๓ ต่อ ๑๐๐ ปอนด์ เป็นเงิน ๒๗,๙๐๐ ปอนด์

คิดเป็นเงินบาท ๓๐๒,๖๔๔ บาท ๐๗ สตางค์ หรือรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการซื้อใบกฐินด้วยก็เป็น ๓๐๓,๕๐๑ บาท ๖๗ สตางค์ ประโยชน์ที่พึงได้รับจากใบกฐินเงิน ๓๐๐ ใบนี้ ก็คือดอกเบี้ยที่จะได้ รวมปีหนึ่งประมาณ ๑,๓๕๐ ปอนด์ หรือ ๑๔,๖๒๓ บาท บาท ๔๒ สตางค์ กับเมื่อถึงวาระที่รัฐบาลสยามจะถ่ายใบกฐินนั้น จะได้รับกำไรที่ซื้อได้ราคาต่ำกว่า ๑๐๐ นั้นอีกร้อยละ ๗ ปอนด์ รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๒,๑๐๐ ปอนด์ หรือประมาณ ๒๒,๗๔๙ บาท ส่วนถ้าจะขายกลับเป็นเงินสด ใบกฐินเหล่านี้ย่อมเป็นใบประกันเงินอย่างที่ดีซื้อขายได้สะดวก เมื่อประสงค์จะให้กลับเป็นเงินสดในกาลใด ก็อาจขายรับเงินคืนได้เท่ากับที่ได้ลงไป เพราะฉะนั้น ใบกฐิน ๓๐๐ ใบนี้ จะนับว่าเท่ากับเงินสด ๓๐๒,๖๔๔ บาท ๐๗ สตางค์ก็นับได้

๑๑. เงินเหลือจ่ายจากการสร้างพระไตรปิฎกนั้น เดิมได้ทรงพระราชปรารภว่า จะควรจัดสถานที่ใดจึงจะได้ปรากฏชั้วกาลนาน เป็นอนุสาวรีย์เชิดชูพระเกียรติยศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัญหาข้อนี้พระเถรานุเถระมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณสมเด็จพะสังฆราชเจ้าเป็นอาทิ ได้ลงมติเป็นอันเดียวกันว่า จะจับจ่ายก่อสร้างสิ่งใดอื่นหาควรไม่ เพราะผู้ที่มีศรัทธาบริจาคทรัพย์ได้มีฉันทะจำเพาะเพื่อจะสร้างพระไตรปิฎก ควรสงวนไว้เป็นทุนสำหรับบูรณะฉบับพระไตรปิฎกที่ได้พิมพ์แล้วครั้งนี้ หรือจัดพิมพ์อรรถกถาฎีกาบรรดาที่ยังไม่มีฉบับพิมพ์ หรือหนังสือใด ๆ ที่ใช้เป็นหลักประกอบการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงจะสมกับความปรารถนาเดิมของผู้ที่บริจาคทรัพย์นั้น

เมื่อคำนึงตามมติของพระเถรานุเถระ และระลึกว่าเมืองไทยเป็นเมืองเดียวในโลกที่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นพระบรมพุทธศาสนูปถัมภก การที่จะรวมเงินเหลือจ่ายนี้ตั้งไว้เป็นทุนสำหรับบูรณะฉบับพระไตรปิฎก และพิมพ์หนังสือที่เป็นหลักเครื่องประกอบการศึกษาพระปริยัติธรรม ให้ได้มีไว้จำหน่ายโดยไม่ขาดคราวนั้น ก็ควรเป็นอนุสาวรีย์เชิดชูพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ อันทรงนามและยั่งยืน และจักเป็นที่ปลื้มใจของประชาราษฎรชาวสยาม ที่ได้มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุขปลุกสมานัจฉันท์ ให้บริจาคทรัพย์ฝังไว้เป็นบุญคุณธิในพระบรมพุทธศาสนา

๑๒. การตั้งทุนพระไตรปิฎก และวางระเบียบการสำหรับจับจ่ายนั้น อาจจัดได้ด้วยประการฉะนี้ บรรดาเงินค่าสร้างพระไตรปิฎกที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้รับไว้แล้วนั้น เมื่อหักรายจ่ายตามรายการที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ และบดเศษเป็นจำนวนพองามไปตั้ง

เป็นทุนสำรองสำหรับพิมพ์พระไตรปิฎกสยามรัฐ เป็นเหตุยปกาลแล้ว จักมีเหลือเป็นจำนวนที่จะตั้งเป็นทุนพระไตรปิฎกในขั้นแรกนี้ ๓๑๐,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้ ควรพระราชทานให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติเป็นเจ้าหน้าที่รักษา และกระทำผลประโยชน์ตามระเบียบที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติรับฝากเงินทุนการกุศล ส่วนเงินค่าสร้างพระไตรปิฎกที่จะได้รับภายหลังแต่เวลาที่ได้ตั้งทุนพระไตรปิฎกแล้ว กับทั้งเงินผลประโยชน์ที่จะเกิดแต่ทุนพระไตรปิฎก เช่น ดอกเบี้ย และกำไร และค่าขายหนังสือ หรือทรัพย์สินสมบัติใด ๆ ก็ดี ให้บวกเข้าในทุนสำรองสำหรับพิมพ์ฉบับเหตุยปกาลก่อนจนพอแก่การนั้นแล้ว จึงให้บวกเข้าในทุนพระไตรปิฎกตามวาระที่ได้รับมา

การจ่ายนั้น เมื่อได้พิมพ์ฉบับเหตุยปกาลแล้ว ให้จำกัดจ่ายแต่ในวงผลประโยชน์ที่ได้รับในปีหนึ่ง ๆ และจ่ายจำเพาะบูรณะพระไตรปิฎก หรือพิมพ์หนังสือที่เป็นหลักประกอบการศึกษาพระปริยัติธรรม หรือกระทำกิจที่เกี่ยวแก่การนั้น ให้กรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ของมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องจ่ายนี้

การกำหนดว่าจะชำระ และพิมพ์หนังสือใดบ้างนั้น ควรเป็นหน้าที่ของเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเป็นประธาน ทรงวินิจฉัยทั้งวิธี และระเบียบการชำระ และเลือกพื้นแบ่งปันหน้าที่ผู้ชำระ และสั่งอนุญาตการชำระ และพิมพ์ตลอดไป

ในปีหนึ่ง ๆ ให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ประกาศบัญชีเงินรับเงินจ่าย และทรัพย์สินสมบัติของทุนพระไตรปิฎก และมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกาศบัญชีหนังสือที่ได้สร้างขึ้นใหม่ด้วยผลประโยชน์ของทุนนี้

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูลพระกรุณานี้ ประเทศสยามจักเป็นคลังพระธรรมของโลก รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะล้นกาลหาที่สุดมิได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณานี้ ถ้าชอบด้วยกระแสพระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา

ควรมีควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ข้าพระพุทธเจ้า กิติยากร^๑ ขอเดชะ

^๑ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

พระราชหัตถเลขา

ที่ ๒/๕๖๑

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๓ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ทูล กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

ตามหนังสือลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ศกนี้ รายงานการสร้างพระไตรปิฎกที่ได้ทรง
จัดดำเนินการเริ่มตั้งแต่ได้ทรงออกแจ้งความชักชวนเรียไโรเปนลำดับมาจนการชำระและพิมพ์
พระไตรปิฎก ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงรับภาระ กับพระราชาคณะอีก ๘ รูป สำเร็จบริบูรณ์
ลงแล้ว ๒๕ เล่ม ขนานนามว่า “สยามภุจสุต เตปิฎก” “พระไตรปิฎกสยามรัฐ” ส่วนเงินที่ยังเหลือ
อยู่อีกมาทรงเห็นควรตั้งเปนนเงินทุนพระไตรปิฎกไว้ต่อไปสามแสนหนึ่งหมื่นบาท ให้เสนาบดี
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติเป็นเจ้าของหน้าที่รักษาและทำผลประโยชน์กับเหลือเงินไปตั้งสำหรับ
สร้างพระไตรปิฎกฉบับทุติยปกาสน์นั้น

หม่อมฉันได้อ่านดูตลอดแล้ว รู้สึกว่ารายงานนี้ละเอียดละออน่าฟังและเรียบริบายดีมาก
การสร้างพระไตรปิฎกที่ดำเนินลุล่วงมาเป็นอย่างดี ก็ด้วยความจงรักภักดีของพระบรม
วงศานุวงศ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทและประชาราษฎรตลอดจนสมณะชีพราหมณ์ ซึ่งมีอยู่ทั่วกัน
ในสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันจะเป็นอนุสาวรีย์
เชิดชูพระเกียรติยศยั่งยืนไปชั่วกาลนาน หม่อมฉันเว้นเสียมิได้ที่จะต้องขอชมเชยพระองค์ท่าน
ที่ได้ทรงใฝ่พระทัยอำนวยความสะดวกมาเปนนผลเห็นปานฉะนี้ อนึ่ง การที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ทรง
รับเปนนประธานในการชำระพระไตรปิฎกจนสำเร็จเรียบริบายมาได้ดังนี้ และพระราชาคณะที่ได้
ช่วยเหลือก็จะปรากฏเกียรติคุณสืบไป

ส่วนที่ทรงหาหรือมาถึงการที่จะตั้งเงินทุนพระไตรปิฎกต่อไปตลอดจนการรักษาและ
กระทำประโยชน์ กับการที่จะสร้างพระไตรปิฎกฉบับทุติยปกาสน์เพิ่มเติมไว้อีกนั้น หม่อมฉัน
เห็นชอบด้วยพระดำริแล้ว เปนนอันตกลงให้ทรงดำเนินการไปตามที่รายงานมาและให้ออกประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาได้

(พระบรมนามาภิไธย) ประชาธิปก ป ร.

คำแปล อารัมภกถา พระไตรปิฎก

พระพุทธทวจนะอันเปนหมวดแห่งพระไตรปิฎก ย่อมเปนประมวลแห่งพระธัมมวินัยของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ฯ พระเตปิฎกพุทธทวจนะตั้งมั่นอยู่ตราบไต่ สัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัทก็งามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น ฯ เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินผู้พุทธศาสนูปถัมภก จึงได้พระราชทานกำลังแก่พระสงฆ์พุทธสาวก ให้ทำสังคิตชำระพระเตปิฎกพุทธทวจนะจารีกลงในสมุด ฯ อันนี้เป็นจริยวัตรดีของพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้น ฯ

ภายหลังมาในพระพุทธศักราช ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระปิยมหาราชเจ้า มีพระราชประสงค์จะให้พระไตรปิฎกแพร่หลายมากขึ้น เมื่อโปรดเกล้า ฯ ให้พระสงฆ์ผู้ทรงพระไตรปิฎกในครั้งนั้น ชำระพระเตปิฎกพุทธทวจนะแล้ว จึงทรงสร้างพระไตรปิฎกขึ้นเปนตัวพิมพ์ เปนครั้งแรกในประเทศสยาม ฯ พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์นั้น บัดนี้ก็ได้จำหน่ายหมดสิ้นไป เปนของหาได้ด้วยยาก จึงเปนเวลาสมควรที่จะพิมพ์พระไตรปิฎกขึ้นใหม่แล้ว ฯ

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ ซึ่งเสด็จสวรรคตแล้วในปีนั้น ในกาลใกล้จะสวรรคต ได้มีพระราชดำรัสสั่งไว้ว่า ให้มีหนังสือเปนศาสนูปถัมภก อันได้สร้างขึ้นเป็นที่ระฤกถึงพระองค์สักเรื่องหนึ่ง ฯ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก อันได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในปัจจุบันนี้ ทรงพระราชดำริหว่า พระไตรปิฎกพุทธทวจนะนั้นแล เปนหนังสือที่ควรพิมพ์ขึ้น เพื่อยังพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้าให้สำเร็จ จึงได้ทรงอาราธนาพระเถรานุเถระผู้ทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎก มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เปนประธาน ให้ชำระพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง แลทรงชักชวนมหาชนผู้มีอันอยู่ในสยามรัฐนี้ ให้บริจาคทรัพย์เปนทุนที่จะพิมพ์ขึ้น ฯ

พระไตรปิฎก มีนามว่า สยามรัฐจุสส เตปิฎก อันเปนประชุมแห่งปิฎกทั้งหลายสามนี้ เปนอันมหาชนผู้มีอันอยู่ในสยามรัฐ มีพระราชอาเปนประมุข ให้เริ่มพิมพ์แล้ว โดยกาลเป็นที่ล่วงไปแห่งปี ๒๔๖๘ นับแต่ปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ฯ

บุญโดยย่อมเกิดแต่การที่ได้ให้พิมพ์ประชุมแห่งปิฎกสามนี้ ขอส่วนแห่งบุญนั้น จงเปนผลสำเร็จแก่พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ โดยพลัน ฯ

อนึ่ง โสด

ขอฝูงเทพเจ้า เหล่ามนุษย์ แลหมู่มสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้เกษมไร้ทุกข์ เสงี่ยมสงบ ไม่มีความอาดูร มีสุข ไม่มีเวร มีอิสระ แลเห็นแต่สิ่งเจริญ ในกาลทุกเมื่อเทอญ ฯ